

Peter Hitzinger

(Znojemski, Pođlipski)

v

slovstvu slovenskem.

V.

Kakor so o slovenščini l. 1848 pisarili slovenski rojaki v Novicah, tako so pomenkovali se tudi v Sloveniji, koliko in kako bi se vpejlala v šole in v pisarnice, in koj se oglasi Hitzinger menda tudi tu v l. 19: „V kakšnim jeziku se bodo Slovencam postave dajale?“ Posebej povdarja pisatelj, naj se postave v lastnem vradnem ali državnem listu razglašajo za vse Slovence ne le prestavljene, temuč „z močjo izvirniga spisa obdane“, in to celo tedaj, ako bi Avstrija ne postala zvezna država (Föderativstaat), ampak se celo cesarstvo, kakor je na Francoskem, razdelilo v male okolice (departements), ktere bi vse neposredno stale pod Dunajsko vlado, „kar bi deželam vso kri popflo, na Dunaju pa vedno proletariat in ž njim punte redilo in množilo.“ — Zanimiv je tudi v l. 34 kratek spis njegov: „Nekaj o Slovenščini“, kjer gledé na to, da se slovenski vojaki na ptujem manj sramujejo Slovenije kot domá, da na pr. iz Italijanskega domú naj raji pošiljajo pisma slovenske, da vojaki česki očitno popévajo pesmi česke, in pri narodni straži v Pragu so vpeljali velitev česko; iskreno poprašuje, ne bi li bilo pametno, vojakom slovenskim, da — vojakom slovanskim dati velitev ali komando slovansko (nam. francosk. marš slovansk. stupaj itd.), ter z ozirom na morje Teržaško kaže, kolike pomembe Avstriji utegne biti mornarija Slovenska ali mornarstvo Ilirsko.

Ker so oponašali nekteri slovenščini, da je mlada še in negodna za marsiktere potrebe, je posvétel jim v Novicah l. 29 po šolskih bukvah Vodnikovih: „Geschichte des Herzogthums Krain“ ter po Valvazorju VII, str. 394, da je „Slovenski jezik v starih časih“ govoril se celó „pred cesarskim sodnim stolam in v nemških velikih zborih“, in da so v njem na lepem polji pri Gospej sveti (Saalfeld), dve uri od Celovca, stavili se nekdanji vojvodi na Koroškem; opravilo to pa da je vpejljal „vojvoda Ingvo konec osmiga stoletja in zadnjič se je godilo, ko je bil avstrijski Nadvojvoda Ernest v letu 1414 Koroški vojvoda postavljen“. — Ko je k svoji slovnici dal bil Metelko dostavek in v njem po svoje dva spominka Brizinska ali Karantanska, je prvi v Novicah l. 44. obširnije naznanil to reč Hitzinger v precej vročinskem sestavku: „Staroslovenski spominki“, kjer na pr. nezadovoljen z vnanjo obliko popravlja nektere besede ter dokaj serdito graja pravopis Metelkov ali

Metelčico potegovaje se za Gajico v jeziki slovanskih. Nekatere jezikoslovne reči, v katerih se je bil prenaglil, mu popravi Metelko v listu naslednjem 45. (Prim. Jezičn. X. str. 68—70.) — V Novicah je spregovoril o pravopisni ter besedni obliki; v Cerkvenem Časopisu l. 22: „Spominke nekdanjih misijonarjev na Slovenskim“ pa po Kopitarju posloveni stvar samo in po novem govorjenji v spreminjeni besedi v pokušnjo dá pridigo Abrahama, škofa Frizinškega od l. 957—994, pa daljši očitno spoved. Naglica sicer ni pridna, je spoznal tedaj sam; gorečnost njegova je pa vendar bila hvale vredna.

Bil je Hitzinger pesnik, pa tudi pevec za silo; toraj mu je duhovnu mar bilo najprej petje sveto, duhovsko ali cerkveno, potem pa neduhovsko ali posvetno, katero so tedaj najprej med mladino gojiti jeli v Alojzjevišču, pa tudi drugod. V tem oziru spiše v Cerkv. Časopis. l. 23: „Nekaj od petja v cerkvi in zunej cerkve“. Zgodovinsko pojasnuje oboje, sveto in posvetno, razlaga njuno moč, in kaže, kolika dobrota je, da so poleg latinskega v službi božji gojiti jeli tudi petje v domačem jeziku, za pošteno družbo skladati kratkočasne napeve, ter opominja, takih pesem s prijetnimi napevi ne deržati na skrivnem, marveč na svetlo ž njimi! „Po takih pesmih se bo živinsko rjovenje naših mladenčev in neprijetno vriskanje naših pastirjev sčasama zgubilo. Ne samo nositi in serditi se nad nerodnimi pesmi, ampak prave pokazati in učiti. Prave take necerkvene pesmi ne zbudé samo narodniga duha temuč tudi duha pobožnosti“.

Kar pesnik je l. 1848 v Cerkv. Čas. dal na svetlo pesmi: „Jezus in duša“ (Poleg s. Alfonza), l. 7; „Pot prot nebesam“ (Iz nemškega) l. 8: Poznate dom? na zemlji ne leži, — Od kterga bridko serce govori i. t. d. — „Na sveto devico“ (Sonet vid. l. nekoliko popravljen) l. 15; „Zahvalna nedelja“ l. 19; „Duša najde Jezusa v jaslicah“ (S. Alfonza Ligorijana) l. 26: Iz doma gor znad zvezd, o kralj nebeški! — V ta hlevce prideš zdaj ko otrok človeški i. t. d.

Povéstnica je bila njegova véda, in vidi se, da je zgodaj vstopil v Zgodovinsko Društvo, pa tudi koj pisariti jel v njegov glasnik: „Mittheilungen des historischen Vereins für Krain“. Navadno je tiste stvari, ktere je naznanjal in opisoval po slovenski, v njem priobčeval primérno po nemški; na pr. l. 1847: Eine Sage des Marktes Neumarkt; Zur Geschichte der Kirchen in Krain; l. 1848: Einige Notizen über die Gegend von Mannsburg. — Ko se vstanóví Društvo Slovensko v Ljubljani, je marljivega gospoda Podlipskega sprejelo koj za svojega družnika 19. kimovca pod glasilko: „Vse za vero, cesarja in narodnost“. Društvu vodja je bil dr. Bleiweis, tajnik pa M. Cigale. — V katerem smislu se je boril, in česar je narodu in domovini svoji želel, to je pokazal Hitzinger posebno v Novicah l. 31 v pesmi: